SPRÁVA O VÝSLEDKU KONTROLY

2021

Zvyšovanie bezpečnosti na železničných priecestiach

Najvyšší kontrolný úrad SR
Karol Mitrík, predseda

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK **3**
VÝZNAMNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA **4**
KONTROLNÁ AKCIA **5**
1 ÚČEL KONTROLNEJ AKCIE **5**
2 RÁMEC KONTROLNEJ AKCIE **5**
2.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA 5
2.2 VÝKON KONTROLY 5
3 VÝSLEDKY KONTROLNEJ AKCIE **6**
3.1 ODPORÚČANIA 7
4 KONTAKT **7**

ZOZNAM SKRATIEK

SKRATKA / SKRÁTENÉ POMENOVANIE	VÝZNAM
Biznis projekt	*Projekt „Zvýšenie zabezpečenia priecestí" – Biznis projekt č. 9/2017*
Komplexný program	*Komplexný program riešenia problematiky železničných priecestí*
MDV SR/ministerstvo dopravy	*Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky (názov od 1. 1. 2017)*
MDVRR SR/ministerstvo dopravy	*Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (názov od 1. 11. 2010 do 31. 12. 2016)*
NKÚ SR	*Najvyšší kontrolný úrad SR*
OPII	*Operačný program Integrovaná infraštruktúra*
Uznesenie vlády SR	*Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 448 z 21. augusta 2013 ku Komplexnému programu riešenia problematiky železničných priecestí*
ŽSR/Železnice SR	*Železnice Slovenskej republiky*

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 – Plánovaná a skutočná realizácia železničných priecestí podľa Biznis projektu 6

VÝZNAMNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA

Železničné priecestie, ako úrovňové križovanie železnice a pozemnej komunikácie, je z hľadiska bezpečnosti najrizikovejším miestom na železničnej trati. Ku koncu roka 2020 spravovali a prevádzkovali ŽSR 2 074 priecestí. Z toho bola asi polovica nezabezpečených železničných priecestí, označených len dopravnými značkami, teda bez priecestných zabezpečovacích zariadení (napríklad svetelnej signalizácie alebo závor). Stupeň zabezpečenia priecestia je v kompetencii ŽSR.

Význam technických opatrení na zvyšovanie bezpečnosti železničných priecestí podčiarkuje fakt, že ich cieľom je zníženie nehodovosti a miery odvrátiteľnej úmrtnosti. V rokoch 2017 až 2020 bolo na železničných priecestiach 175 nehôd, pri ktorých zomrelo 38 ľudí a ďalších 51 utrpelo ťažké zranenia. Najviac nehôd sa pritom stalo na priecestiach vybavených len svetelným zariadením; predstavovali približne 60 percent všetkých nehôd.

V roku 2013 vláda SR uznesením prijala Komplexný program riešenia problematiky železničných priecestí. Cieľom programu bolo zvýšiť bezpečnosť 87 priecestí. Termíny zabezpečenia zvýšenia bezpečnosti na železničných priecestiach stanovené neboli. V roku 2017 na tento program nadviazal Biznis projekt, ktorý priniesol aktualizáciu zoznamu vybraných 75-tich železničných priecestí so zámerom zvýšiť úroveň ich bezpečnosti v rokoch 2018 – 2023 a to v dvojročných etapách s cieľom zmodernizovať v každej etape 25 priecestí.

NKÚ SR preveril stratégiu riešenia problematiky železničných priecestí a plnenie oboch spomínaných dokumentov a **konštatuje, že sa nenaplnili ich ciele**.

Súčasťou schválených dokumentov neboli zdroje financovania ani suma odhadovaných finančných prostriedkov potrebných na modernizáciu vybraných železničných priecestí vrátane spracovania projektovej dokumentácie. ŽSR ani ministerstvo dopravy výsledky plnenia cieľov pravidelne nevyhodnocovali. Napríklad stav plnenia Komplexného programu bol prvýkrát zhodnotený až v roku 2019.

V Komplexnom programe bolo cieľom zvýšiť bezpečnosť 87 priecestí, zmenou prešlo len 20 priecestí. Biznis projekt počítal v roku 2020 s obnovou 37 priecestí z celkového zoznamu vybraných 75 priecestí. Ukončených však bolo len 5 priecestí z prvej etapy projektu.

MDV SR a ŽSR nemali zadefinované finančné prostriedky potrebné na pokrytie nákladov súvisiacich so zvyšovaním bezpečnosti železničných priecestí. V dokumentoch tiež neboli stanovené merateľné ukazovatele ani systém monitorovania cieľov.

K záveru roka 2020 bolo na priecestia z Komplexného programu od začiatku ich realizácie čerpaných viac ako 10 miliónov eur. Celkové čerpanie finančných prostriedkov na priecestia z Biznis projektu dosiahlo za kontrolované obdobie takmer tri milióny eur.

Na druhej strane, ŽSR priebežne rekonštruovali aj priecestia podľa potrieb prevádzky; napríklad pri zistení nedostatkov alebo podľa ich veku. Takto ŽSR zmodernizovali a zrekonštruovali v rokoch 2017 až 2020 železničné priecestia za viac ako 51,6 milióna eur. Prevádzkové rekonštrukcie priecestí však neboli systémovo prepojené ani zaradené do strategických dokumentov, ako je Komplexný program a Biznis projekt. Chýbala tak komplexná informácia o stave a zmene zabezpečenia všetkých železničných priecestí.

V strategických dokumentoch pre oblasť zvyšovania bezpečnosti na železničných priecestiach, podľa zistení kontrolórov, **chýbalo finančné krytie, riadny časový harmonogram a stanovenie merateľných ukazovateľov**. NKÚ pritom považuje napríklad stanovenie minimálnych finančných prostriedkov za nevyhnutnú súčasť projektu. Bez toho národná kontrolná autorita považuje projekt za ťažko realizovateľný, keďže nerieši (stanovené) podmienky, aké si vyžaduje. **ŽSR a MDV SR tak, podľa NKÚ SR, nenaplnili stratégie a neurobili všetko pre naplnenie cieľov pri zvyšovaní bezpečnosti železničných priecestí.**

Konanie Železníc SR možno hodnotiť ako pasívne, keď ani v rámci špecifického cieľa 5.1 (Odstránenie kľúčových úzkych miest na železničnej infraštruktúre prostredníctvom modernizácie a rozvoja železničných tratí a súvisiacich objektov dopravne významných z hľadiska medzinárodnej a vnútroštátnej dopravy) z OPII nevyužili možnosť čerpať finančné prostriedky so zameraním na zvyšovanie bezpečnosti železničných priecestí.

NKÚ SR odporúča Výboru NR SR pre hospodárske záležitosti, aby

- Železnice SR predkladali Výboru NR SR pre hospodárske záležitosti minimálne raz ročne vyhodnotenie plnenia stratégií týkajúcich sa zvyšovania bezpečnosti na železničných priecestiach.

KONTROLNÁ AKCIA

1 ÚČEL KONTROLNEJ AKCIE

NKÚ SR vykonal kontrolu pod názvom Zvyšovanie bezpečnosti na železničných priecestiach v Železniciach SR. Účelom kontroly bolo preveriť komplexnosť nastavenia systému riešenia problematiky železničných priecestí a vplyv modernizácie a rekonštrukcie železničných priecestí na bezpečnosť a zníženie nehodovosti. Predmetom kontroly bol jeden z najrizikovejších prvkov železničnej infraštruktúry – železničné priecestia. Kontrola bola zameraná aj na plnenie zámerov vyplývajúcich zo strategických materiálov riešiacich problematiku železničných priecestí.

Predmet kontroly: Preverený bol systém riešenia problematiky železničných priecestí, modernizácia a rekonštrukcia železničných priecestí a monitoring a vyhodnotenie účinnosti prijatých opatrení stanovených na zvýšenie bezpečnosti železničných priecestí.

2 RÁMEC KONTROLNEJ AKCIE

2.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

Kontrola bola vykonaná na základe Plánu kontrolnej činnosti NKÚ SR na rok 2021 ako kontrola súladu s prvkami výkonnosti za kontrolované obdobie rokov 2017 až 2020 a súvisiace obdobia. Kontrolóri postupovali v zmysle príslušných ustanovení zákona o NKÚ SR a štandardov ISSAI, ktoré vychádzajú zo základných princípov kontroly v rámci medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií. Využili preskúmanie dokladov, zisťovanie formou rozhovoru a písomné stanoviská ku kontrolovanej problematike.

2.2 VÝKON KONTROLY

Uznesením vlády SR bol v auguste 2013 prijatý materiál Komplexný program, ktorého náplňou bolo odstránenie nevyhovujúceho stavu na úrovňových križovaniach cestnej komunikácie so železničnou traťou. Súčasťou Komplexného programu bol realizačný plán, v ktorom bolo celkom 87 priecestí. Pri investičných opatreniach sa uvažovalo s využitím disponibilných investičných prostriedkov z vlastných zdrojov. Dokument Komplexný program nedefinoval potrebné finančné prostriedky a neobsahoval ani časový harmonogram. Stav plnenia Komplexného programu bol prvýkrát zhodnotený v roku 2019. K 31. 12. 2020 bolo z Komplexného programu zrealizovaných 20 priecestí a na 5 priecestiach prebiehala realizácia.

V roku 2017 boli priecestia z Komplexného programu zaradené do Biznis projektu. V rámci Biznis projektu bol aktualizovaný zoznam vybratých 75 železničných priecestí, ktoré sa mali realizovať v rokoch 2018 – 2023 po etapách obsahujúcich 25 priecestí, s horizontom jednej etapy na dva roky. Pri rozdelení priecestí do etáp sa uplatňoval regionálny prístup. V čase výkonu kontroly nebola ukončená ani 1. etapa projektu.

Kontrolou bolo zistené, že realizácia priecestí neprebiehala v súlade s Biznis projektom. Z celkového počtu 75 priecestí malo byť ku koncu roku 2020 zrealizovaných 37 priecestí. Ukončených bolo len 5 priecestí z 1. etapy projektu a na 4 priecestiach prebiehala realizácia (obrázok 1). Kontrolou dodržiavania priorít pri realizácií priecestí bolo zistené, že v prípade 9 priecestí navrhovaných na realizáciu postupovali ŽSR podľa stanovených kritérií. V prípade 6 priecestí boli vybrané priecestia s parametrom s opakovanými nehodami a 3 priecestia s veľkou početnosťou porúch.

Obrázok 1 – Plánovaná a skutočná realizácia železničných priecestí podľa Biznis projektu

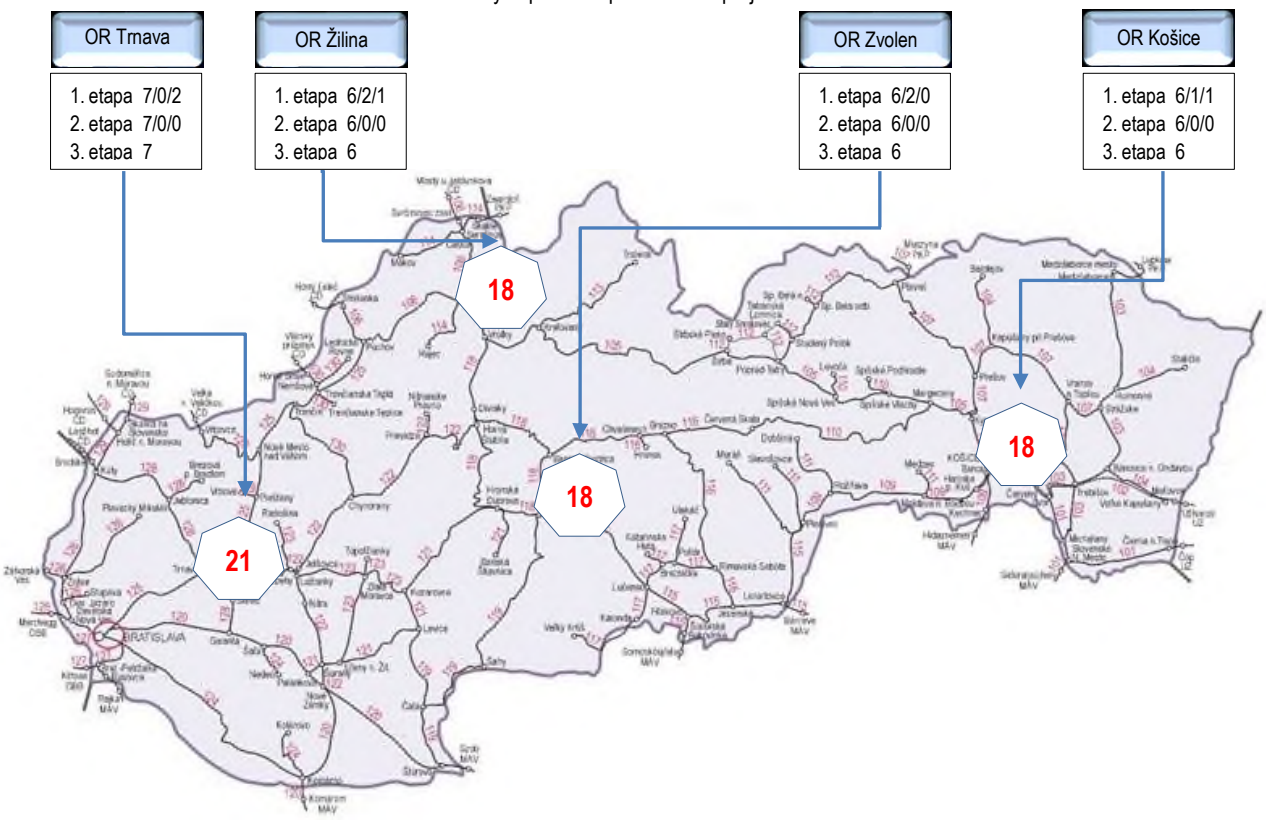

Plánovaný počet priecestí na realizáciu / dokončená realizácia / prebiehajúca realizácia.

Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že postup a progres modernizácie železničných priecestí nebol realizovaný v súlade s Komplexným programom a Biznis projektom. Neboli dosiahnuté plánované vecné a časové parametre.

V období rokov 2017 až 2020 bolo na priecestia celkovo čerpaných 51 677 631,55 eur. K 31. 12. 2020 bolo na priecestia z Komplexného programu od začiatku ich realizácie čerpaných 10 150 119,95 eur. Celkové čerpanie finančných prostriedkov na priecestia z Biznis projektu boli za kontrolované obdobie v sume 2 952 943,81 eur.

Technický stav železničného priecestia významne ovplyvňuje plynulosť a bezpečnosť cestnej premávky. Budovanie moderných zabezpečovacích zariadení má vplyv na bezpečnosť prejazdu. V kontrolovanom období bolo na železničných priecestiach 175 nehôd, pri ktorých bolo usmrtených 38 osôb a 51 ich bolo ťažko zranených. Najviac nehôd bolo na priecestiach, ktoré boli vybavené len svetelných zariadením, išlo zhruba o 60 % zo všetkých nehôd. V oblasti počtu nehôd bol v sledovanom období zaznamenaný klesajúci trend. Počet smrteľne zranených a ťažko zranených nemal taký jednoznačný pokles. Pri nehodách na železničných priecestiach dochádzalo tiež k nemalým materiálnym škodám. V kontrolovanom období rokov 2017 – 2020 vznikli pri nehodách na priecestiach škody v celkovej sume viac ako 5 mil. eur, z toho bola vyčíslená škoda vzniknutá: ŽSR v sume 561 745,00 eur, užívateľom priecestí 647 008,00 eur a dopravcom v sume 4 192 104,00 eur. Nehody na železničných priecestiach majú následky na životoch a zdraví, spôsobujú materiálne škody a ovplyvňujú prevádzku vlakových spojov.

Preto je potrebné sústavné hľadanie možností zvyšovania bezpečnosti na železničných priecestiach. Jedným z možných riešení je zvážiť budovanie kamerových systémov a legislatívne určiť podmienky využívania inštitútu objektívnej zodpovednosti pre užívateľov železničných priecestí, ktorí porušujú pravidlá cestnej premávky.

Bezpečnosť na železničných priecestiach ovplyvňuje viacero faktorov. Nevyhnutným predpokladom zvyšovania bezpečnosti železničných priecestí zostáva uskutočnenie opatrení technického charakteru zo strany ŽSR v súlade so strategickými dokumentmi.

3 VÝSLEDKY KONTROLNEJ AKCIE

Komplexný program riešenia problematiky železničných priecestí vrátane realizačného plánu schválila vláda SR v roku 2013. Následne boli priecestia z Komplexného programu v roku 2017 zaradené do Biznis projektu. Predmetné strategické

dokumenty boli schválené bez finančného krytia, riadneho časového harmonogramu a nemali stanovené merateľné ukazovatele.

Vzhľadom na to, že modernizácia železničných priecestí neprebiehala v súlade s plánovanými etapami, bolo identifikované riziko, že nebudú zmodernizované v stanovenom termíne.

3.1 ODPORÚČANIA

NKÚ SR odporúča Výboru NR SR pre hospodárske záležitosti, aby

- Železnice SR predkladali Výboru NR SR pre hospodárske záležitosti minimálne raz ročne vyhodnotenie plnenia stratégií týkajúcich sa zvyšovania bezpečnosti na železničných priecestiach.

4 KONTAKT

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
Priemyselná 2
824 73 Bratislava 26
Tel.: 02/501 14 911
e-mail: info@nku.gov.sk

Železnice Slovenskej republiky
Klemensova 8
813 61 Bratislava
Tel.: 02/20 29 2000
e-mail: hovorca@zsr.sk